

Asia Kustannussopimus

Hakija Teosto r.y

Annettu 19.8.1993

Tiivistelmä *Tekijällä on oikeus purkaa sopimus tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n edellyttämässä tapauksissa ilmoittamalla asiasta kustantajalle, jolloin kustannussopimus lakkaa olemasta voimassa purkamisen tapahduttua.*

SELOSTUS ASIASTA

Säveltäjän tekijänoikeustoimisto Teosto r.y, jäljempänä Teosto, on 16.11.1992 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n soveltamisesta.

Teoston oikeudenhaltija-asiakkaita ovat sekä sävelteosten tekijät että musiikin kustantajat. Kun teoksesta on solmittu musiikkikustannussopimus tekijän ja kustantajan välillä, oikeuttaa se sopimuksen mukaisesti kustantajan saamaan Teoston jakosääntöjen mukaisen osuuden (ns. kustantajaosuus) teokselle tilitettävistä esitys- ja tallentamiskorvauksista.

Teostolle saapuu myös ilmoituksia kustannussopimusten purkaantumisesta. Mikäli kaikki kustannussopimuksen osapuolet ilmoittavat hakijalle kustannussopimuksen purkaantuneeksi, poistetaan teoksen kustannussopimusta koskevat tiedot Teoston rekisteristä ja kustantajaosuuksien tilitäminen lakkaa.

Sitä tilannetta varten että tekijä ja kustantaja eivät ole yksimielisiä purkuperusteen olemassaolosta, on Teoston toimesta valmisteltu seuraavan sisältöinen säännöstö:

1. Tätä menettelysäännöstöä sovelletaan niissä tapauksissa, joissa musiikkikustannussopimukseen perustava esitys- ja tallennuskorvausten tilitys on riidanalainen tai joissa on pantu vireille kustannussopimuksen purkumenettely.

Teosto keskeyttää kiistanalaisen tilitysosuuksien maksamisen tämän säännöstön mukaisesti (jäädytys). Tilitysten jäädytys ei vaikuta tilitystietojen raportointiin. Itse kustannussopimuksen sisältöä, pätevyyttä, sopi-

musrikkomusta tai sopimuksen purkua koskevassa kiistassa Teosto pysyy puolueettomana.

2. Kiistanalaiset kustantajaosuudet jäädytetään heti, kun Teosto on saanut kirjallisen purkuilmoituksen tekijältä. Jäädytys toteutuu niin pian kuin se on maksatusteknisesti mahdollista.

3. Teosto pyytää välittömästi kirjeitse kustantajaa kirjallisesti ilmoittamaan 3 kuukauden kuluessa Teoston ko. kirjeen päiväyksestä lukien, riitauttaako kustantaja sopimuksen purun.

4. Jos Teosto ei saa riitautusilmoitusta em. määräajassa, kustannussopimuksen katsotaan purkautuneen tekijän purkuilmoituksen mukaisesti. Jäädytetyt osuudet tilitetään tekijälle tai mahdollisesti uudelle kustantajalle.

5. Jos kustantaja ilmoittaa Teostolle riitauttavansa sopimuksen purun, Teosto asettaa tekijälle välittömästi kirjeitse 6 kuukauden määräajan Teoston ko. kirjeen päiväyksestä lukien saattaa asia vireille alioikeudessa tai ratkaista se osapuolten välisellä kirjallisella sopimuksella.

Mikäli tekijä ei pätevästi osoita Teostolle tässä määräajassa asian vireellöoloa alioikeudessa tai esitä molempien osapuolten allekirjoittamaa kirjallista sopimusta kiistanalaisten osuuksien tilittämisestä, jäädytys raukeaa ja kiistanalaiset osuudet tilitetään kustannussopimuksen mukaisesti. Jos asiassa on päästy sopimukseen, toimitaan sen mukaisesti. Jos asia on pantu vireille alioikeudessa, kiistanalaisten osuuksien tilityksen jäädytystä jatketaan, kunnes asia on ratkaistu tuomioistuimen lainvoimaisella päätöksellä. Tämän jälkeen toimitaan päätöksen mukaisesti.

6. Vastaavasti menetellään purkuilmoituksen tullessa kustantajalta.

7. Niissä tapauksissa, joissa kustantajaosuudet on parhaillaan jäädytetty sopimuksen purkua koskevan riidan takia, 6 kuukauden määräajan laskeminen aloitetaan tästä johtokunnan päätöksestä.

Teosto tiedustelee tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n soveltamisesta seuraavissa tilanteissa:

a) Päätyykö kustannussopimukseen perustuva sopimussuhde tekijän ja kustantajan välillä tekijän ilmoittaessa purkavansa kustannussopimuksen tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:iin viitaten siitä riippumatta, katsooko kustantaja itse täyttäneensä velvoitteensa?

b) Tuleeko Teoston lopettaa ko. teosta koskevien korvausten tilittäminen kustantajalle välittömästi a) kohdassa tarkoitetun purkuilmoituksen saatuaan vai onko Teoston tätä ennen varmistauduttava siitä, että kustannussopimuksen purkuedellytykset ovat olemassa?

c) Voiko Teosto joutua vahingonkorvausvelvolliseksi, jos se menettelee edellä olevan säännösten mukaisesti?

Suomen Säveltäjät r.y:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Suomen Säveltäjät ry:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

Suomen Säveltäjät ry:n vastineessa todetaan aluksi, että sana vastine antaa ymmärtää, että kyse olisi jonkinlaisesta väittelystä, mutta mitään tällaista ei yhdistyksessä tämän asian osalta ole ilmennyt.

Yhdistyksen edustajat ovat olleet Teoston kustannussopimustyöryhmässä hyväksymässä purkukäytäntöä, joka ilmenee Teoston lausuntopyynnöstä. Yhdistys kannattaa edelleen tätä käytäntöä.

Mitä tulee tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n mukaiseen sopimuksen irtisanomiseen, ei Suomen Säveltäjät ry:n edustaman musiikin piirissä ole ainakaan viimeksi kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana tullut tietoon tapausta, jossa säveltäjä olisi sanonut sopimuksen irti kotimaisen kustantajan kanssa näihin pykäliin vedoten.

Edellisen perusteella Suomen Säveltäjät ry pitää laissa mainittuja aikamääriä sekä Teostossa sovittua käytäntöä jäsenistönsä suojan kannalta riittävänä.

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:n, jäljempänä ELVIS ry, vastineessa todetaan, että asia on hyvin tärkeä ja periaatteellinen, joten lienee tarpeellista selostaa tilannetta, joka vallitsee musiikinkustannusalalla. Tekijäjärjestöt (ELVIS ry ja Suomen Säveltäjät ry) ja Musiikinkustantajat ry ovat sopineet 13.11.1981 musiikinkustannussopimusten yleisistä ehdoista ja samalla musiikin kustantamisen mallisopimuksesta. Varsinaisessa sopimuksessa ei ole irtisanomispäätöstä ja yleisissä ehdoissakin puhutaan vain kustantajan (29 §) ja tekijän (30 §) oikeudesta purkaa sopimus sopimusrikkomusten johdosta. Sopimus on siis (mikäli se ei ole ajallisesti rajattu esim. 5 vuoteen, mikä on aika harvinaista) voimassa koko teoksen suoja-ajan. Jos tekijä solmii nuorena musiikinkustannussopimuksen ja elää sen jälkeen vielä 50 vuotta, sopimus on voimassa ainakin 100 vuotta. Tekijällä ei ole minkäänlaista mahdollisuutta irtisanoa sopimusta, kun sen sijaan kustantaja voi yksinkertaisesti jättää kustantajan velvollisuudet

täyttämättä ja asettua alttiiksi vaaralle, että tekijä purkaisi sopimuksen. Tekijästä tulee siis näin kustantajan "panttivanki".

Sopimuksen mukaiset Teoston esitys- ja tallennekorvaukset (yleiset ehdot 22 §) tilitetään kustantajalle koko sopimuksen voimassaoloajan riippumatta siitä, minkälaisen panoksen kustantaja on antanut tai jatkuvasti antaa teokselle. Ja vaikka kustantaja olisi täysin laiminlyönyt velvollisuutensa teosta ja tekijää kohtaan Teosto tilittää kustantajalle osuudet niin kauan kunnes tekijä tekee purkuilmoituksen viitaten tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:iin. Saatuaan purkuilmoituksen Teosto jäädyttää korvausten kustantajaosuudet.

Parhailtaan on vireillä monia teoksia käsittäviä purkutapauksia. Kustantajat ovat miltei poikkeuksetta ilmoittaneet, että he vastustavat purkua, koska heidän tulkintansa mukaan purku ei ole yksipuolinen toimenpide, vaan vaatii vastapuolen suostumuksen. Teosto haluaa olla puolueeton, mutta on ottanut tässä kannan, joka on kustantajalle edullinen. Kustantajan osuudet korvauksista jäädytetään joko kunnes osapuolet ovat päässeet yksimielisyyteen tai tekijä on haastanut kustantajan oikeuteen ja tapaus on saanut lainvoimaisen tuomion. Tämä on ELVIS ry:n mielestä täysin kohtuutonta. Ensinnäkin yksityisellä tekijällä on pienessä maassa aika huonot mahdollisuudet käydä oikeutta suuria kustannusyhtiöitä vastaan. Tämä jo yksinomaan taloudellisista syistä. Toiseksi voi sellainen oikeuskäsittely, joka ehkä kulkee kaikkien oikeusasteiden läpi, kestää monia vuosia, jolloin teoksen status on epäselvä. Kolmanneksi ELVIS ry:n mielestä oikeustapauksien vastaajana olisi pikemminkin Teosto, joka kieltäytyy ottamasta huomioon tekijän purkuilmoitusta. On myös osoittautunut, että kustantajat käyttävät asemaansa voimakkaasti hyväkseen vaatimalla purkamisen peruuttamista mikäli tekijällä on muita teoksia, jotka mahdollisesti voitaisiin ottaa kustannettaviksi. Tämän lisäksi äänitetuottajat nykyään usein vaativat kustannussopimuksen solmimista, joko samassa konsernissa olevan kustantajan kanssa tai saman toiminimen kanssa, jonka toimialaan kuuluu sekä äänitetuotanto että musiikinkustannustoiminta. Vaatimus purkuilmoituksen peruuttamisesta esim. äänilevyä suunniteltaessa voidaan jopa katsoa kiristämiseksi. Tekijät pitävät ehdottomasti kiinni kannastaan, että kustannussopimuksen purku on tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n mukaan yksipuolinen toimenpide, joka astuu voimaan purkuilmoituksen antamisajankohdasta.

Teoston tekijänoikeusneuvostolle asettamiin kysymyksiin on ELVIS ry:n mielestä vastattava seuraavasti:

- a) Kustannussopimus lakkaa olemasta voimassa kun tekijä on ilmoittanut purkavansa kustannussopimuksen tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:iin viitaten, siitä riippumatta, katsooko kustantaja itse täyttäneensä velvoitteensa.
- b) Teoston on välittömästi lopetettava korvausten tilittäminen kustantajalle saatuaan tekijältä purkuilmoituksen.

c) ELVIS ry:n mielestä Teosto ei voi joutua vahingonkorvausvelvolliseksi kun se tekijän purkuilmoituksen jälkeen jättää tilittämättä kustantajalle kustantajaosuudet korvauksista. Vastuu purkamisen lainmukaisuudesta on tekijällä. Jos tekijä riittämättömin perustein purkaa sopimuksen, sopimus purkautuu, mutta kustantajalla on mahdollisuus haastaa tekijä oikeuteen laittomasta sopimuksen purkamisesta.

Vastineeseen on liitetty musiikin mallikustannussopimus ja musiikkikustannussopimusten yleiset ehdot.

Musiikkikustantajat ry:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Musiikkikustantajat ry:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

Musiikkikustantajat ry katsoo, että tekijänoikeusneuvoston ei tule antaa lausuntoa Teoston lausuntopyynnön johdosta, koska lausuntopyynnön kohta a) ei koske konkreettista tekijänoikeuslain soveltamiseen liittyvää tapausta, mikä on TekijäL 55 §:n lähtökohta, ja lausuntopyynnön kohdat b) ja c) eivät koske lainkaan TekijäL 55 §:n tarkoittamaa tekijänoikeuslain soveltamista.

Lisäksi lausuntopyynnön kohta a) koskee tekijän ja kustantajan välisen sopimussuhteen arviointia, so. tilannetta, jossa Teosto on ulkopuolinen ja jossa sillä ei ole oikeutta eikä velvollisuutta ottaa kantaa sopimuksen purun oikeellisuuteen tai sopimuksen päättymishetkeen. Teoston oikeudellinen intressi liittyykin lausuntopyynnön kohtiin b) ja c).

Tekijänoikeusneuvoston lausunnolla on tässä tapauksessa huomattava merkitys Musiikkikustantajat ry:n jäsenkunnalle ja sidosryhmille, minkä vuoksi Musiikkikustantajat ry pitää tärkeänä asian perinpohjaista harkitsemista ja läpikäymistä ennen lausunnon antamista.

Musiikkikustantajat ry:n edustajat ovat yhdessä säveltäjäjärjestöjen kanssa olleet mukana Teostossa valmistelemassa lausuntopyynnössä mainittua säännöstöä. Yhdistyksen edustajat ovat myös seuranneet tapahtumia, jotka ovat johtaneet Teoston lausuntopyyntöön.

Teoston säännöstöä, jonka Teoston johtokunta on 14.10.1992 hyväksynyt, valmistelleella työryhmällä oli käytettävissä mm. kolme oikeudellista lausuntoa. Syystä tai toisesta Teosto ei ole nyt halunnut niitä esittää tekijänoikeusneuvostolle. Teosto on lisäksi selvittänyt Ruotsin (STIM) ja Tanskan (KODA) sisarjärjestöjen noudattamat menettelytapasäännöt kustannussopimusten purkutilanteissa. Näitä menettelytapasäännöstöjäkään ei ole pidetty aiheellisena antaa neuvoston käyttöön, vaikka niistä ilmenee alan liiketavat.

Teoston säännöt vastaavat e.m. pohjoismaisten seurojen noudattamia periaatteita. Teosto on siis omissa säännöissään jo ottanut huomioon alan liiketavat.

Kustannussopimusten erilaisuudesta ja lausunnon antamisen esteistä esitetään vastineessa seuraavaa.

Tekijänoikeuden siirtymiseen, mm. kustantamiseen liittyvät lainkohdat ovat dispositiivisia. Tekijänoikeusneuvostolle on tunnettua, miten erilaisia kustannussopimukset ja niihin liittyvä alan käytäntö on toisaalta kirjankustannusalalla ja toisaalta musiikin kustantamisessa.

Nämä erot ja muodostuneet alan käytännöt on otettava luonnollisesti huomioon myös lakia tulkittaessa. Ne voidaan ottaa huomioon vain konkreettisissa tapauksissa, minkä vuoksi abstraktinen, lain henkeä ja tarkoitusta etsivä lausunto ei periaatteessa voi olla riittävän kattava ja kaikki vaihtoehdot huomioon ottava. Sellaisen lausunnon antaminen ei siis voi kuulua tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Kuluvan vuosisadan aikana on Suomessa tehty ja voimassa sisällöltään huomattavasti toisistaan vaihtelevia musiikin kustannussopimuksiakin, joiden voitaisiin teoriassa ajatella tulevan purun kohteeksi. Ei voida ajatella, että tekijänoikeusneuvosto voisi tässäkin erilaisten musiikin kustannussopimusten sopimusympäristössä antaa kustannussopimuksen purkamisesta lausunnon, joka olisi Teoston ajattelemalla tavalla yleiskattava.

Tekijänoikeuslaki, erityisesti sen 31 §, on kirjoitettu ensisijaisesti ajatellen kirjan kustantamista. Kirjan kustantamisessa on kysymys teoksen monistamisesta painamalla tai senkaltaisella menetelmällä sekä tämän teoksen saattamisesta kauppaan tai muutoin yleisön keskuuteen (TekijäL 31 § ja 8 § 2). Tätä vastaa musiikin kustantamisessa vain sen graafinen osa eli nuottien kustantaminen; itse nuoteista kertyvät tulot muodostavat tekijälle ja kustantajalle varsin vähäisen osan tekijänoikeuden kokonaiskorvauksista.

Mitä graafisen kustantamisen jälkeen tapahtuu musiikin kustantamisessa – eli esitysten ja mekanisointien aikaan saaminen – on taloudelliselta merkitykseltään monin verroin suurempi sekä tekijälle että kustantajalle; molemmilla on oikeus musiikkiteosten esitys- ja tallentamiskorvauksiin sekä muihin korvauksiin. Vasta tässä vaiheessa on "kuvassa mukana" myös Teosto, jonka kautta korvaukset tulevat ja joka ne jakaa.

Kirjankustantamisessa teoskappaleitten levittäminen on yksiselitteinen ja periaatteessa yksinkertainen asia, musiikin kustantamisessa ei. Musiikin kustantamisessa teoksen levittämiseen liittyy mm. äänitteen julkaiseminen, synkronisointi, teoksen julkaiseminen nuottina, teoksen julkinen esittäminen, teoksen esittäminen radiossa tai televisiossa. TekijäL 33 §:n

tarkoittama termi "levittäminen" onkin siis sisällöltään ja merkitykseltään erilainen eri kustannusympäristössä.

Sekä musiikin että kirjan kustantaminen tapahtuu lähes poikkeuksetta kirjallisin sopimuksin, jolloin sopimuksen purkamisenkin perustetaan tuon sopimuksen ehtoihin (tai niiden rikkomiseen). Musiikin kustantamisessa on vuodesta 1981 lähtien sovellettu Musiikin kustannussopimusten yleisiä ehtoja, jotka ovat mm. Teoston hyväksymät. Noitten yleisten sopimusehtojen mukaan on kustantajalla mm. ehdoton etuoikeus saada kustantaa (tai tekijällä on velvollisuus tarjota kustantamista) teos sen jälkeen, kun kustannussopimus on määräpäivänä päättynyt. Eräs ajatus tämän sopimusehdon takana on, että ei voida hevin jakaa musiikkia vanhojen ja uusien nuottien perusteella esitetyksi. Tämä etuoikeus ei ole poistettavissa tekijän yksipuolisella purkuilmoituksella.

Vuotta 1981 ennen tehdyt musiikin kustannussopimukset ovat hyvin kirjavia; niissä saatettiin luovuttaa mm. tekijänoikeus kustantajalle. Noita vanhoja sopimuksia koskeva tulkintapohja onkin täysin erilainen kuin ajalta yleisten sopimusehtojen jälkeen.

Kirjankustannusalalla on myös yleiset sopimusehtonsa, eikä niillä ole mitään tekemistä musiikin kustantamisen kanssa. Sovellutus- ja tulkintapohjat ovat täysin erilaiset. Johdatusta tuohon tulkintapohjaan löytyy mm. tekijänoikeuslain esitöistä, pohjoismaisten lakien esitöistä ja pohjoismaisesta normaalikustannussopimuksesta.

Kustannussopimuksen purkaminen ratkeaa aina sopimusoikeuden periaatteiden mukaisesti ja purkamisen oikeellisuuden arvioi viime kädessä tuomioistuin. Vaikkakin noitten periaatteitten soveltamisessa tulee tarvittaessa tuki huomioida tekijänoikeudellisetkin seikat, on niissä aina ensisijaisesti mukana k.o. sopimuksen luonne, tausta ja alan käytäntö, so. sopimusoikeus.

Suomen ja Ruotsin tekijänoikeuslakien esitöistä on pääteltävissä, että lainsäätäjä on halunnut tekijänoikeuslaissa todeta, että tekijällä on sopimusoikeuden periaatteiden mukainen purkuoikeus. Tämä ei ota kuitenkaan kantaa itse purkuilmoitukseen eli purkamistoimeen. Noitten lakien esitöistä on vastaavasti todettavissa, että lainsäätäjä on nähnyt itse purkamistoimen oikeudellisen merkityksen tulevan arvioitavaksi yleisten sopimusoikeuden periaatteiden mukaan. Tekijänoikeuslaki ei otakaan sen vuoksi kantaa tuon purkamistoimen merkitykseen. Sopimuksen purun ja purkamistoimen oikeudellinen arviointi onkin juridisesti kaksi eri asiaa.

Kaikki e.m. perustelut osoittavat, ettei voida ajatella, että tekijänoikeusneuvosto antaisi abstraktisen ja yleiskattavan lausunnon TekijäL 33 ja 34 §:n soveltamisesta, kun jo termin kustannusoikeus sisältö on erilainen eri kustannusaloilla. Lausunnon on siis aina pohjaututtava konk-

reettiseen tapaukseen, jota voidaan harkita lain, kustannusalan, sen sopimusehtojen ja käytännön perusteella.

Tekijänoikeusneuvosto ei luonnollisestikaan voi antaa lausuntoa kirjallisten kustannussopimusten purkautumisesta. Lausunto pelkästään TekijäL 33 ja 34 § tarkoituksesta jäisi pyytäjän kannalta merkityksettömäksi; lausunto ei olisi edes Teoston itsensä sovellettavissa. Sehän ei ole asianosaistena kustannussopimuksissa.

Konkreettisesta kustannussopimuksen asianosaisten välisestä tapauksesta on kysymys mm. Helsingin raastuvanoikeuden 3. osastolla vireillä olevassa jutussa (DN:o S 93/2208) Ain ja Fazer Musiikki Oy:n kesken. Siinä on kysymys teoksen "Iloinen jouluketju" musiikkikustannussopimuksen purkamisesta kustantajan väitetyn sopimusrikkomuksen johdosta sekä sen jälkeen tapahtuneesta teoksen laittomaksi väitetystä käyttämisestä ja siihen liitetystä hyvitys- ja korvausvaatimuksesta. Raastuvanoikeudelle on esitetty vaatimus vahvistaa tekijänoikeuden loukkauksen tapahtuneen purkuilmoituksen jälkeen. Ei ole ajateltavissa, että Teoston nyt haluama yleisluonteinen lausunto voisi olla sovellettavissa tuohon olemassa olevaan tapaukseen. Jos raastuvanoikeus katsoo aiheelliseksi, pyytää se aikanaan k.o. jutussa neuvostolta lausunnon, mutta vasta kun se on lopullisesti konkretisoitu, so. kaikki näyttö ja argumentaatio on esitetty.

Tekijänoikeudessa – kuten muutoinkin immateriaalioikeudessa – on ollut tapana ryhmitellä riitakysymykset kahteen toisistaan sekä juridisesti että muutoinkin eroavaan ryhmään; niihin, jotka koskevat tekijänoikeuden kohdetta ja niihin, jotka koskevat tekijänoikeuden siirtymistä. Oikeuden siirtyminen on sopimusoikeutta, oikeuden kohde tekijänoikeutta. Oikeuden kohteeseen liittyvät kysymykset ovat niitä, joista neuvoston kuuluu antaa lausunnot. Tämä tapaus koskee oikeuden siirtymistä: siitä ei lausuntoa voida antaa.

Musiikkikustantajat ry on pyytänyt lausuntopyynnön johdosta asiantuntijalausunnon hovioikeudenneuvos Jukka Kemppiseltä. Lausunto on Musiikkikustantajat ry:n vastineen liitteenä ja siihen viitataan yleisesti vastineen perusteeksi. Vastineen loppupuolella lausuntoa käydään yksityiskohtaisemmin läpi. Sen varalta, että tekijänoikeusneuvosto päätyy lausunnon antamiseen TekijäL 33 ja 34 §:n soveltamisesta, on vastineen mukaan Musiikkikustantajat ry:n siihen otettava kantaa. Tässä tarkoituksessa vastineessa viitataan Jukka Kemppisen asiantuntijalausuntoon. Musiikkikustantajat ry:n vastineen mukaan asiantuntijalausunnossa:

– otetaan kantaa purkuoikeuteen olennaisen sopimusrikkomuksen vuoksi. TekijäL 33 ja 34 § eivät sisällä tyhjentävää luetteloa.

– selvitetään, että TekijäL 34 § ei varsinaisesti koske lainkaan sopimuksen purkamista vaan raukeamista eikä 33 §:kään koske puhdasta sopi-

muksen purkutilannetta; se säätelee kustantajan velvollisuuksia ja niiden täyttämättä jättämistä.

– esitetään, että sopimuksen kesto ja voimassaolo riippuvat selkeästi sopimustyyppistä, josta johtuen sopimuksen purkamiseen voi liittyä kovin erilaiset ongelmakentät (vrt. työsopimus, maanvuokrasopimus, kirjankustannussopimus, musiikinkustannussopimus). Tällöin purkamisen oikeudellinen luonne voidaan ratkaista vain sopimusoikeuden periaatteiden, ei tekijänoikeuslain nojalla.

– todetaan, että sopimusoikeuden yleiset opit ottavat huomioon eri sopimustyyppit. Noiden oppien mukaan eri sopimustyyppisiin voi liittyä eri tavoilla mm. oikeuksien luovuttamisaspekti, oikeuksien kauppa.

– selvitetään, että sopimustyyppinä musiikin kustannussopimus on paljon lähempänä kauppaa kuin kirjankustannussopimus. Musiikin kustannussopimuksella luovutettavien oikeuksien sisältö poikkeaa TekijäL 31 §:stä.

– todetaan, että Teoston esittämiin kysymyksiin ei ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia. Mm. sopimuksen lakkaamishetki on tilanteesta ja tapauksesta riippuvainen.

– näytetään, että oikeuskäytännössä on runsaasti esimerkkejä sopimuksen purkuoikeutta koskevista ratkaisuista, sopimuksen päättymisestä heti purkuilmoitukseen ja toisaalta vasta lainvoimaisen ratkaisun johdosta.

– päädytään toteamaan, että tekijän purkuilmoitus – vaikka haluaisikin sille heti alkavat oikeusvaikutukset – ei voi aiheuttaa tekijän haluamia oikeusvaikutuksia ennen kuin ilmoituksen perusteiden lainmukaisuus on vahvistettu.

Musiikkikustantajat ry katsoo, että asiantuntijalausunto antaa vastauksen Teoston todelliseen kysymykseen, eli mitä tehdä kertyneille ja kertyville maksuille purkuilmoitustilanteessa: jos oikeudet maksuihin ovat perustellusti riittävät, on Teostolla oikeus pidäytyä niiden suorittamisesta ennen asian ratkaisemista. Tähän vastaukseen ei tarvita tekijänoikeusneuvoston lausuntoa.

Teostolla ei ole oikeudellista eikä tosiasiallista intressiä saada lausuntoa TekijäL 33 ja 34 §:n soveltamiskysymyksiin. Teosto ei ole sopijapuolena kustannussopimuksessa eikä se niin ollen voi ottaa kantaa kustannussopimuksen purkutilanteeseen. Teoston on tilanteessa vain arvioitava huolellisen miehen tavoin, onko purkuilmoitus tai sen vastustaminen kohtuullisen perusteltu vai ei, so. pidättäytyäkö maksuista vai ei. Tähän se ei tarvitse tekijänoikeusneuvoston lausuntoa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Toimivalta

Tekijänoikeusneuvosto on ensin käsitellyt kysymyksen tekijänoikeusneuvoston toimivallasta vastata lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Lain esitöissä todetaan, että neuvoston tehtäviin kuuluisi lausuntojen antaminen tekijänoikeuslain soveltamisesta yksittäistapauksissa (HE 32/1984 vp s. 13). Vakiintunut käytäntö tekijänoikeusneuvoston toiminnassa on ollut antaa lausunto tekijänoikeuslain soveltamisesta, kun lausunnonpyytjä on esittänyt riittävän yksilöidyn tekijänoikeuslain soveltamista koskevan kysymyksen, vaikkei lausuntopyynnössä olisikaan yksilöity tiettyä yksittäistapausta, esimerkiksi konkreettista riita-asiaa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että esitöissä mainittu yksittäistapaus tarkoittaa sekä tiettyä konkreettista asiaa, esimerkiksi riitaa, johon pyydetään ratkaisusuositusta, että riittävän yksilöityä, yleistä tekijänoikeuslain soveltamista koskevaa kysymystä. Vakiintuneen käytännön mukaan tekijänoikeusneuvosto ei ole ottanut kantaa näyttökysymyksiin eikä sopimusten tulkintaan.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön a kohdan kysymys koskee tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n soveltamista. Tekijänoikeusneuvosto on vakiintuneesti antanut lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta, kun lausunnonpyytjä on esittänyt riittävän yksilöidyn tekijänoikeuslain soveltamista koskevan kysymyksen. Se seikka, ettei lausuntopyynnössä ole tekijänoikeusneuvostolle esitetty konkreettista yksittäistapausta, johon tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n soveltaminen liittyy, ei estä tekijänoikeusneuvostoa antamasta lausuntoa asiassa.

Tekijänoikeuslain 3 luku koskee tekijänoikeuden siirtymistä. Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeuslaissa ei säädetä lain 3 lukua koskevaa poikkeusta, eikä tällaista poikkeusta ole johdettavissa muistakaan tekijänoikeusneuvostoa koskevista säädöksistä tai tekijänoikeuslain esitöistä. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuden siirtymistä koskevat säännökset eivät ole eri asemassa suhteessa tekijänoikeuslain muihin säännöksiin, vaan lain mukaan tekijänoikeusneuvosto on toimivaltainen käsittelemään tekijänoikeuslakia kokonaisuudessaan. Käytännön riitatilanteissa on kuitenkin usein kysymys sopimusten tulkinnasta tai näytön arvioinnista.

Se, ettei lausuntopyynnön hakija ole kustannussopimuksen osapuoli, ei estä hakijaa esittämästä lausuntopyynnöstä ilmenevää kysymystä tekijän-

oikeuslain kustannussopimuksen purkua koskevien säännösten soveltamisesta.

Viitaten tekijänoikeuslain 55 §:ään ja tekijänoikeusneuvoston vakiintuneeseen käytäntöön tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeusneuvosto on toimivaltainen antamaan lausunnon lausuntopyynnön a kohdan kysymyksestä, sikäli kun kysymys koskee tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n tulkintaa.

Teoston b kohdan kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei kyseessä ole tekijänoikeuslain soveltaminen, vaan Teoston ja tekijän ja Teoston ja kustantajan väliset suhteet, joihin tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa.

Teoston c kohdan kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei se voi ottaa kantaa Teoston mahdolliseen vahingonkorvausvelvollisuuteen, koska asia ei koske tekijänoikeuslain soveltamista, vaan yleistä sopimusperusteista vahingonkorvausvastuuta.

Pääasia

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön a kohdan kysymyksen ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain 3 luvussa on säännökset tekijänoikeuden siirtymisestä. Kustannussopimuksesta säädetään luvun 31–38 §:ssä. Mainittuja säännöksiä on lain 27 §:n 3 momentin mukaan kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu.

Lain 31 §:n mukaan kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle oikeuden painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen tai taiteellisen teoksen. Lain esitöiden mukaan pykälä sisältää yleisen määritelmän kustannussopimuksen kohteesta; säännöksen mukaan voitaisiin kustannussopimus tehdä kirjallisesta ja sävellysteoksesta sekä kuvataiteen tuotteesta (komiteanmietintö 1953:5 s. 68).

Siitä huolimatta, että musiikkikustannussopimukseen liittyy monia erityispiirteitä, tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain säännökset kustannussopimuksesta koskevat myös musiikkikustannussopimusta. Tämä ilmenee myös siitä, että kustannussopimusta koskevista pykälästä kahdessa, 32 ja 34 §:ssä, nimenomaisesti mainitaan sävellysteos.

Lain 33 §:n mukaan kustantajan on julkaistava teos kohtuullisessa ajassa, tavanmukaisesti huolehdittava sen levittämisestä sekä saatettava julkaiseminen loppuun menekin ja muiden asianhaarojen edellyttämässä laajuudessa. Jos se laiminlyödään, on tekijällä oikeus purkaa sopimus ja pitää saamansa palkkio, minkä lisäksi hänellä on oikeus saada myös korvaus vahingosta, jota palkkio ei peitä.

Lain 34 §:ssä säädetään, että jos teosta ei ole julkaistu kahden tai kysymyksen ollessa sävellysteoksesta, neljän vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on luovuttanut täydellisen käsikirjoituksen tai muun monistettavan kappaleen, on tekijällä, vaikka kustantaja ei ole syyllistynyt laiminlyöntiin, oikeus purkaa sopimus ja pitää saamansa palkkio. Laki on sama, jos teos on myyty loppuun ja kustantajalla on oikeus uuden painoksen julkaisemiseen, mutta hän ei vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on häneltä pyytänyt sellaista julkaisemista, käytä sanottua oikeuttaan.

Lain 33 §:ssä siis määritellään kustantajan päävelvollisuudet. Jos kustantaja laiminlyö nämä velvollisuutensa, on tekijällä oikeus purkaa sopimus. Lain 34 §:ssä puolestaan täydennetään 33 §:n kohtuullisen julkaisuajan vaatimusta asettamalla julkaisemisvelvollisuudelle määräajat, joita on noudatettava, jollei toisin ole sovittu. Määräaikojen ylittäminen oikeuttaa tekijän purkamaan sopimuksen ja pitämään saamansa palkkion. Purkamisoikeus ei 34 §:n mukaan edellytä kustantajan tuottamusta. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että jos teos on julkaistu määräajan päättymisen jälkeen mutta ennen kuin tekijä on esittänyt purkamisvaatimuksen, on tekijä menettänyt purkioikeutensa.

Tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskevat säännökset perustuvat suurelta osin Pohjoismaiden kirjailija- ja kustantajayhdistysten vuonna 1947 hyväksymään niin sanottuun normaalikustannussopimukseen. Vuonna 1938 lainvalmistelukunta laati ehdotuksen kustannussopimuslaiksi (lainvalmistelukunnan julkaisuja 1938:10). Kyseistä esitystä ei annettu eduskunnalle. Kustannussopimuslakiehdotuksen 15 §:n mukaan tekijällä olisi ollut oikeus kustantajalle tehtävällä ilmoituksella purkaa kustannussopimus. Vastaavasti kustannussopimuslakiehdotuksen 17 §:n mukaan kustantajalla olisi ollut oikeus tekijälle tehtävällä ilmoituksella purkaa kustannussopimus. Tekijänoikeuslain valmistelutöistä vuoden 1953 komiteanmietinnössä viitataan kyseiseen kustannussopimuslakiehdotukseen ja todetaan, että komitean ehdotus rakentuu suurin piirtein samoille periaatteille kuin lainvalmistelukunnan ehdotus kustannussopimuslaiksi. Ehdotuksessa olevat säännökset on lisäksi laadittu mahdollisimman yhdenmukaisiksi vuoden 1947 niin sanotun normaalikustannussopimuksen kanssa (komiteanmietintö 1953:5 s. 68).

Vuoden 1957 komiteanmietinnössä (komiteanmietintö 1957:5), joka on itse asiassa vuoden 1953 komiteanmietinnön tarkistettu versio, viitataan 35 ja 36 §:n (lopullisen lain 33 ja 34 §) osalta yhteispohjoismaiseen valmistelutyöhön, erityisesti Suomen ja Ruotsin yhteneväisiin kantoihin säännöksiä valmisteltaessa. Hallituksen esityksessä tekijänoikeuslaiksi vuodelta 1960 lain 33 ja 34 §:ää ei perustella yksityiskohtaisesti lainkaan.

Tekijänoikeuslaki pohjautuu yhteispohjoismaiseen lainvalmistelutyöhön. Niinpä johtoa Suomen tekijänoikeuslain tulkintaan voidaan hakea Ruotsin tekijänoikeuslain erittäin seikkaperäisistä valmistelutöistä. Ruotsin

tekijänoikeuslain 33 § on samansisältöinen kuin Suomen tekijänoikeuslain 33 §. Ruotsin tekijänoikeuskomitea toteaa, että tekijällä on oikeus kustantajan laiminlyödessä velvollisuutensa purkaa sopimus. Mietinnössä todetaan purkamisoikeudesta seuraavaa:

"Tekijällä täytyy nimittäin olla mahdollisuus kustantaa teos toisaalla. Tätä hän ei voi yleensä tehdä, jos kustannussopimus yhä on voimassa. Yleensä on kysymys kustantajan yksinoikeudesta ja vaikka asia ei olisi-kaan näin, on käytännössä vaikeaa saada uusi kustantaja, jos ensimmäisellä kustantajalla on edelleen oikeus kustantaa teos. Voidaan huomauttaa, että purkuoikeus voi luoda epävarmuutta kustantajalle. Jos tekijä ilman syytä purkaa sopimuksen ja kustantaa teoksen toisaalla, voi tästä aiheutua, että kustantajan teokseen jo sijoittamat kustannukset menevät hukkaan, eikä paljon ole apua siitä, että myöhemmin tuomioistuimessa purku todetaan perusteettomaksi. Vaikka tekijä käyttäisi joskus purkuoikeuttaan väärin, se ei riitä perusteeksi sille, ettei tekijän purkuoikeutta säädettäisi. Edellä esitetty on sopusoinnussa ehdotetun säännöksen kanssa eli tekijä saa kustantajan laiminlyödessä velvollisuutensa purkaa sopimuksen ja vaatia vahingonkorvausta. Ehdotetun purkamistoimen oikeudellinen merkitys arvioidaan yleisten sääntöjen mukaan. Lyhyesti sanottuna pitäisi vaikutuksen olla sama kuin ettei mitään kustannussopimusta ylipäätään olisi tehty siitä painoksesta, jonka kustantaja laiminlöi." (SOU 1956:25 s. 318; käännetty tähän)

Ruotsin tekijänoikeuslain 34 § on saman sisältöinen kuin Suomen tekijänoikeuslain 34 §. Ruotsin tekijänoikeuskomitean mietinnössä todetaan, että ehdotettu säännös vastaa silloin voimassa olleen vuoden 1919 tekijänoikeuslain 17 §:n 2 ja 3 momenttia. Erona mainitaan se, että voimassa olleen lain mukaan kustannussopimus raukesi automaattisesti, jos teosta ei julkaistu säädetyssä määräajassa. Ehdotettu säännös on muotoiltu siten, että tekijällä on oikeus purkaa sopimus. Kustannussopimus ei lakkaa, ennen kuin tekijä kustantajan luona tekee nimenomaisen kannanilmaisun asiasta (SOU 1956:25 s. 323).

Vastauksena Teoston a kohdan kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijällä on oikeus purkaa sopimus lain 33 ja 34 §:n edellyttämässä tapauksissa ilmoittamalla asiasta kustantajalle. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa kustannussopimus lakkaa olemasta voimassa purkamisen tapahduttua.

Jos purku tekijänoikeuslain 33 ja 34 §:n mukaan tapahtuu vastoin kyseisistä lainkohdista ilmeneviä perusteita, voi kustantaja riitauttaa asian yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Tekijänoikeusneuvosto korostaa, että se on lausunnossaan käsitellyt vain tekijänoikeuslain 3 luvussa tarkoitettua kustannussopimuksen purkamista lain 33 ja 34 §:n perusteella. Kun kyseisiä pykäläitä sovelletaan vain, jollei

toisin ole sovittu, tulevat ne vain harvoin sellaisinaan sovellettaviksi. Se, että purkamisesta katsotaan sovitun toisin, saattaa varsinaisen kustannus-sopimuksen lisäksi perustua esimerkiksi alan yleiseen sopimuskäytäntöön.